

इन्टरनेटमा जिफन्ट र अन्तरराष्ट्रिय ट्रेड यूनियन आन्दोलन

• विष्णु रिमाल

हिजोका दिन गए । अब नयाँ सिराबाट नयाँ ढंगले अधिबढ्ने वेला आएको छ । विश्वको ट्रेड यूनियन आन्दोलनले अहिले कोल्टे फेरेको छ ।

‘विश्वका मजदुर हो, एक होऊ !’ भन्ने मार्क्सको चर्चित आन्दोलनलाई आदर्श निर्देशनको रूपमा स्वीकारी अधिबढेको विश्वको ट्रेड यूनियन आन्दोलनले बितेका वर्षमा ‘खेमाबन्दी’ शुद्धताको क्याम्पमा आफूलाई सीमित गर्‍यो । एकातिर, पूँजीपतिले ‘आफ्नो चिहान खन्ने हजारौंको संख्याका मजदुर फौज संगै ल्याउँछ’ भन्ने विश्वासमा बाँधिएका र एक खालका कम्युनिस्ट पार्टीका वरिपरि मात्र रहन चाहने ट्रेड यूनियन केन्द्र तयार भयो । अर्कातिर प्रजातन्त्र र स्वतन्त्रताको नारामा गैर कम्युनिस्ट खेमामा रहेका पार्टीबाट नियन्त्रितहरूको अर्को ट्रेड यूनियन केन्द्र बन्यो । दोस्रो विश्वयुद्धसम्म एकताबद्ध रहेको विश्वको यूनियन आन्दोलन त्यसपछि बहुध्रुवमा बाँडियो जसलाई मूलरूपमा शीतयुद्धकालीन दुई खेमाका महाशक्ति राष्ट्रहरूले आ-आफ्नो इच्छामा परिचालित गरे ।

अर्को अर्थमा, विश्वको ट्रेड यूनियन आन्दोलनमा पनि शक्ति राष्ट्रहरूले गर्ने भेल प्रतिविम्बित भयो । त्यतिखेरको शक्तिशाली यूनियन केन्द्र डब्लु एफ टी यू (वर्ल्ड फेडरेसन अफ ट्रेड यूनियन्स) र अहिलेको शक्ति सम्पन्न केन्द्रलाई सीएफटीयू (इन्टरनेशनल कन्फेडरेसन अफ फ्रि ट्रेड यूनियन्स) उछिन्नपाछिन्न गर्दै विभिन्न देशका यूनियनहरूलाई आ-आफ्नो पोल्टामा पार्ने प्रतिस्पर्धामा लागे । को कस्तो हो र कति मजदुरको प्रतिनिधित्व गर्छ, भन्ने प्रश्न गौण बन्न पुग्यो । कसले अन्ध समर्थन गर्छ र कसले गर्दैन भन्ने कुरो नै यी केन्द्रहरूको सदस्यता दिने-नदिने मापदण्ड बन्न पुग्यो । त्यसैले सन् १९९० सम्म त अधिकांश शक्तिका पुजारीहरू मात्र डब्लु एफ टी यू, आई सी एफ टी यू तथा डब्लु सी एल को पोल्टामा हामफाले ।

शीतयुद्धको समाप्तिसंगै धेरै चीज फेरियो । डब्लु एफ टी यू को तीव्र अधोगतिसंगै शक्ति सन्तुलनमा आएको परिवर्तनले आई सी एफ टी यू लगभग एक मात्र प्रभावशाली केन्द्रमा फेरियो । पूर्वी सोभियतसंघ पक्षधर देशमा १२ देखि ७१ प्रतिशतसम्म यूनियन सदस्यतामा गिरावट आयो । उता, एसिया र अफ्रिकाका नव प्रजातान्त्रिक देशहरूमा भने १२६ प्रतिशतसम्म यूनियन सदस्यता वृद्धि भयो । यस्ता देशका अधिकांश यूनियनहरू आइसिएफटीयूमा सामेल भए ।

सन् १९९० को दशक विश्व राजनीतिको मात्र नभएर ट्रेड यूनियन आन्दोलनको लागि पनि संक्रमणकालीन दशक बन्न पुग्यो । यो दशकमा हरेक देशका प्रभावशाली यूनियन केन्द्रहरूले आफ्नो प्राथमिकताको आधारमा रणनीति तयार गर्न थाले । यसको फलस्वरूप हिजो “यो खेमा र ऊ खेमा” को रूपमा विभाजित यूनियन आन्दोलन विभिन्न आर्थिक गठबन्धन र भौगोलिक क्षेत्रको आधारमा फरक-फरक मान्यता बोकेका यूनियनहरूसंगै एकै ठाउँमा गोलबन्द हुन थाले ।

सन् १९९० पछि सूचना प्रविधिमा क्रान्ति नै आयो । ‘आई टी’ अर्थात् इन्फरमेशन टेक्नोलोजीको तीव्र विकासले सूचनाको जगतमा तहल्का नै मच्चियो । हिजोसम्म मेहनत गरेर तयार गरिएका प्रकाशनलाई यो ठाउँबाट त्यो ठाउँमा पुऱ्याउन लागे खर्च र समयलाई २० औं शताब्दीको अन्तिम ५ वर्षले अकल्पनीय ढंगले सहज, सरल र सुलभ बनाइ दियो । यसले, विभिन्न देशका ट्रेड यूनियन केन्द्रहरूमा इन्टरनेट वेभपेज निर्माण गर्ने र सकेसम्म धेरै आ-आफ्नो सूचना प्रवाह गर्ने होड नै चल्यो । शुरुमा ‘हाम्रो पनि इन्टरनेट वेभ साइट छ’ भन्दा यूनियनहरूले आ-आफ्नो शान बढेको ठान्दथे । अहिले कसको वेभसाइटमा सूचना धेरै छ भन्ने विषयले चर्चा र प्रतिष्ठा पाउन थालेको छ ।

अहिले साइबर संसारमा श्रम सम्बन्धी अथाह सूचना प्राप्त छ । ग्लोबल यूनियन रिड, साइबर पिकेट लाइन, वर्ल्ड ट्रेड यूनियन डाइरेक्टोरी जस्ता वेभ साइटबाट विश्वका विभिन्न ट्रेड यूनियन केन्द्रहरूको बारेमा जानकारी पाउन सकिन्छ । यी वेभ साइटहरूमा जिफन्ट जस्ता थुप्रै यूनियनहरूको ठेगाना भेटिन्छ ।

अन्तरराष्ट्रिय ट्रेड यूनियन केन्द्रको वेभसाइटहरूमा आई सी एफ टी यू को वेभसाइट ज्यादा सूचनामूलक मानिन्छ । मूलतः आफ्नै सदस्य यूनियनहरूको मात्र जानकारी दिने उद्देश्य बोकेको यो वेभसाइटमा विभिन्न लिंक (सम्पर्क सूत्र) राखिएका छन्, जस मार्फत थुप्रै प्रकारका यूनियनहरूको वेभसाइट भिजिट गर्न सकिन्छ । आइ एल ओ, इटीयूसी, लेबोर स्टार्ट, लेबोर नेट जस्ता वेभसाइटहरूले विविध प्रकारका सूचना प्रवाह गर्छन् ।

दक्षिण अफ्रिकाको कोसाटु, दक्षिण कोरियाको केसिटीयू, अस्ट्रियाको ओजीबी, जर्मनीको डिजीबी, फिलिपिन्सको केएमयू, भारतको सिटु, स्वीडेनको साक, अमेरिकाको एएफएल-सीआईओका वेभ साइटहरू ज्ञानवर्धक वेभसाइटहरू हुन् । बेलायतको टीयूसी, जापानको रेन्गो, आइसीइएम र आइएफबीडब्लुडब्लु लगायतका अन्तरराष्ट्रिय ट्रेड सेक्रेटारियट्सका वेभसाइटहरू यस्तै वेभसाइटमा पर्दछन् ।

नेपाल ट्रेड यूनियन महासंघले पनि विगत ६ वर्षदेखि वेभसाइट संचालन गर्दै आएको छ । शुरुका वर्षमा बेलायतका सहयोगी मार्फत क्यापिटोल हिलमा राखिएको जिफन्ट वेभसाइट सन् १९९८ मा आइपुग्दा साउथ एसिया डटकम मार्फत शुरु गरियो । अहिले यसको आफ्नै डोमेन छ । र जिफन्ट डट ओआरजी (gufont.org) मा लगान गर्नसाथ जिफन्ट सम्बन्धी सूचना पाइन्छ । जिफन्टले आफ्नो गतिविधि, दस्तावेज, प्रकाशनका अतिरिक्त राजदरवार हत्याकाण्ड सम्बन्धी प्रतिवेदन, वार्षिक बजेट जस्ता जनचासोका सामग्री पनि आफ्नो वेभपेजमा राखेको छ । त्यतिमात्र नभएर जिफन्ट वेभपेजबाट विश्वमा मजदुर गतिविधिहरू के भइरहेछ भन्ने अखबार पत्रका हेडलाइन सिधै पढ्न पाइन्छ ।

जिफन्टले यी सबै अनुभव विश्वकै ट्रेड यूनियन आन्दोलनबाट सिकेको हो । वेभ साइटमा रहेका गोगल, याहू, लाइकोस वा कुनै पनि सर्च इन्जिनमा gufont टाइप गरेर क्लिक गरेमा ४०६ भन्दा बढी वेभसाइटमा तपाईंले जिफन्ट बारेका विभिन्न सूचना पाउन सक्नु हुने छ ।

नयाँ इन्टरनेट वेबसाइट-लेबोर नेपाल डट ओआरजी

नेपाल र आइएलओ साभेदारीको ३५ औं वर्ष पूरा भएको अवसर पारेर इन्टरनेटमा नयाँ वेबसाइट शुरु गरिएको छ । लेबोर नेपाल डट ओआरजी (labournepal.org) नाम दिइएको त्यो वेबसाइट, नेपाल ट्रेड यूनियन महासंघ (जिफन्ट) ले आइएलओको आंशिक सहयोगमा निर्माण गरेको हो । आगामी दिनमा यसलाई निरन्तरता दिने जिम्मेवारी जिफन्ट र राष्ट्रिय श्रम प्रतिष्ठानले संयुक्तरूपमा लिएको छ, र यसलाई अद्यावधिक र व्यवस्थापन गर्ने कार्य साइवरकामीज नामको सानो आइटी समूहले गर्ने छ ।

साइवर दुनियाँमा, श्रम क्षेत्रसँग सम्बन्धित यस्ता इन्टरनेट वेबसाइटहरू प्रशस्त छन् । यस्ता साइटहरू मध्ये लेबोर नेट श्रृंखलामा विभिन्न देशका वेबसाइट निर्माताहरूले श्रम र मजदुर आन्दोलनको विस्तृत जानकारी दिने उद्देश्यले तयार पारेका छन् ।

नेपालको श्रम क्षेत्रको बारेमा त्यस्तो खालको वेबसाइट हालसम्म बनेको थिएन । साइवर दुनियाँमा अन्य देशसँग प्रतिस्पर्धा गर्न सक्षम भारत जस्तो दक्षिण एसियाली

देशलेसमेत यस्तो वेबसाइट हालसम्म बनाएको छैन। त्यसैले दक्षिण एसियामै श्रमसम्बन्धी पहिलो वेबसाइटको रूपमा लेवोर नेपाललाई शुरू गर्नुलाई श्रम संसारमा महत्त्वपूर्ण कार्य नै मानिएको छ।

लेवोर नेपाल प्रचलित लेवोरनेट सिरिजका कुनै पनि वेबसाइटहरू भन्दा फरक छ। अरू देशका वेबसाइटभन्दा यसमा रहेका भिन्नताहरू मध्ये एक, यसमा रहेको त्रिपक्षीयता आधारित सूचना पनि हो। श्रम क्षेत्रका तीनैवटा सामाजिक सहयात्रीहरू-ट्रेड यूनियन, रोजगारदाता र सरकारसँग संबन्धित सूचनालाई यसमा समावेश गरिएको छ। तिनीहरूका नीति, कार्यक्रम र गतिविधिको समाचारलाई पनि यसमा नियमित रूपमा अद्यावधिक गर्दै जाने योजना यो वेबसाइटले राखेको छ। त्यसको साथै, श्रम क्षेत्रको बारेमा गरिएका विभिन्न अनुसन्धान प्रतिवेदनलाई पनि यसमा राखिएको छ।

निकट भविष्यमा नै नेपाली भाषामा पनि विकसित गर्ने उद्देश्य राखिएको यो वेबसाइटमा नेपालको बारेमा सामान्य जानकारी र आर्थिक-सामाजिक स्थिति सूचकहरू देखि लिएर श्रम क्षेत्रको बारेमा विस्तृत सूचना राखिएको छ। श्रम क्षेत्रका तीनैवटा सहयात्रीहरू सम्बन्धी सूचनाहरू, ट्रेड यूनियन आन्दोलनको इतिहासदेखि वर्तमानसम्म, सरकारद्वारा पारित श्रमसँग सम्बन्धित सबै नीति र कानूनहरू तथा उद्यमीहरूको संगठनबाट उपलब्ध सूचनाहरू यसमा समावेश गरिएको छ।

यो साइटको अर्को उद्देश्य सहयात्रीहरूको बीचमा पारदर्शिताको विकास गर्ने र श्रमप्रतिको सम्मानलाई उँचो पाउँदै जाने पनि हो।

यसमा श्रम क्षेत्रसँग कुनै पनि रूपमा सम्बन्धित रहेका अन्य एनजिओ/आइएनजिओ र संघसंगठनको गतिविधिको सूचना पनि हेर्न सकिन्छ। एक शब्दमा भन्नुपर्दा “लेवोर नेपाल डट ओआरजी” लाई नेपालको सिंगो श्रम क्षेत्रको सूचनाको भकारीभन्दा अन्यथा हुँदैन।